

TÜRK ULUSAL KİMLİĞİ İNŞASINDA GÜNEŞ DİL TEORİSİNİN ROLÜ VE ÖNEMİ

Mehmet Tayanç¹

*“Türk dilini seviniz! Çünkü Türklerin,
en az geçmişleri kadar büyük geleceği olacaktır.”*
Kaşgarlı Mahmud

Giriş

Uzun bir geçmişe sahip olan küresel gelişmelerin yeni ve bugüne ait en önemli konularından biri kuşkusuz kimlik ve kimliklerin nasıl tanımlanacağı sorunudur. Yaşanan küresel gelişmeler bireyi olduğu gibi toplulukları da bir kimlik arayışına sürüklemiştir. Bu arayış ise farklı araçlarla kimlik inşa etme sürecini başlatmıştır. Modern dönemde ortaya çıkan ulus kavramının içine kimlik dâhil edilmediği sürece ulusun ayakta kalması imkânsızdır. Bu nedenle yaşanan gelişmeler, bireyi ve toplumu var olan kimliği korumaya, yüceltmeye veya dil, din, tarih, kültür gibi araçlar üzerinden yeni bir kimlik inşa etmeye sürüklemiştir.

Türk ulusal kimliğinin oluşum serüvenine bakıldığında özellikle Osmanlı Devleti’nin dağılmaya başlamasıyla birlikte, devleti dağılmaktan kurtarmak amacıyla bir kimlik arayışının başladığı görülmektedir. Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde ve Türkiye tarihinde yaşanan değişim ve dönüşümler ile beraberinde yaşanan siyasi kırılmalar, Türk toplum kimliğinin de yeniden tanımlanmasına sebep olmuştur.

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle hızlanan Türk kimliği inşası aynı zamanda Türk toplumunun yeniden dirilişini de ifade etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti ulus-devleti, eski algılamaların tasfiyesi üzerine kurulmasından dolayı yeni açıklamalara ve yeni toplumsal meşruiyet dayanaklarına ihtiyaç duymuştur. İhtiyacı karşılayacak yeni bütüncül yapı, millet temelli Türk top-

¹ Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi.

lumudur. Ortaya çıkan bu düşünce milli kimlik, milli kültür, milli dil, milli tarih temelinde yeni araçlar kullanılarak inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu anlayıştan yola çıkarak Türk kimliğini yansıtan bir takım politikalar hazırlanmıştır. Bunların başında ise Türk Tarih ve Türk Dili tezlerinin oluşturulması gelmektedir. Türk dilinin, Türkçenin eskiliği ve başka dillere kaynaklık ettiği, bunun üzerinden bir Türk ulusal kimliği inşa edilmeye çalışıldığı, tüm bu yapılanların da Türk Tarihi ile desteklendiği üzerine de çok sayıda çalışma hazırlanmıştır.²

Modern bir milletin inşasında en önemli unsur şüphesiz ki tarihsel geçmiştir. Bu nedenle yaşanan kimlik arayışı tarih temelli olmuştur. Türk ulusal kimliğin inşasına da bir takım ulusal araçlara ihtiyaç duyulmuştur. Ulusal araçların başında ise Türk Dili gelmektedir. Türk dilinin tarihsel geçmişini ortaya çıkarmak, Türk toplumunun güçlü tarihini varlığını göstermek amacıyla “Güneş Dil Teorisi” hazırlanmıştır. Dilin birleştirici ve taşıyıcı özelliğinin olması, inşa edilen yeni kimliğin dil üzerinden oluşturulmasına sebep olmuştur.

Yapılan çalışmada Dil üzerinden kimlik inşası sürecinin kavramsal düzlemde bir çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Türk ulus kimliğinin oluşumunda Güneş Dil Teorisinin yerinin ne olduğu? Türk ulus kimliği için öneminin ne olduğu? Sorularına cevap aranmıştır. Bunun yanında kimlik oluşturma, gelenek icat etme aracı olan dilin işlevi üzerinde durulmuştur. Ayrıca toplum, kimlik ve dil ilişkisi analiz edilmeye çalışılmıştır.

Kimliğin Tanımı, Tarihsel Gelişimi ve Türk Ulus Kimliği

Kimlik, en yakın tanımıyla, kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların, kimsiniz?, kimlerdensiniz? Sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlar olarak tanımlanmaktadır. (Güvenç, 1994). Bu soruya verilen cevaplar, bireyleri ve toplulukları sınıflandıran, farklılıklarını vurgulayan ve aralarındaki sınırları sabitleyen bir tanımlamayı ifade etmektedir (Karakaş, 2013). Karpas (1987)’a göre kimlik ise, kişinin içinde yaşadığı çeşitli gruplarla olan ilişkilerini ve bu gruplara olan ödev, hak ve bağlılık derecelerini tayin etmektedir. Bu hak ve bağlılıklar ise, kişinin ve toplulukların varlıklarını savunmalarını

² Bkz. Demir, Gökhan, Y. (2010), “Türk Tarih Tezi ile Türk Dil Tezinin Kavşağında Güneş Dil Teorisi”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 11, Sayı: 19. Korkmaz, Zeynep, “Atatürk ve Kültürel Alandaki Çağdaşlaşmada Türk Dilinin Yeri”, *Türk Dili: Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 661, 1/2007, s. 39-52. Sadoğlu, Hüseyin, (2003), *Türkiye’de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ve gelişmelerini sağladığı için herşeyden evvel kişiler arası beraberlik ve bilhassa dayanışma (tesanüt) amacı güderler. Kimlik modern toplumun ortaya çıkışıyla daha da önemli hale gelmiştir. Bu nedenle kimliği ön plana çıkaracak öğeler üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Kimlik arayışının modern bir olgu olduğu söylenebilir. Bu süreç neticede farklılık politikalarının yükselişine yol açmıştır. Bu politikalar eşitliği vurgulayan evrenselci iddiaların yanında, herkesin kendi özgün kimliğiyle tanınması gerektiğini öne sürmektedir (Çayır, 2016). Sosyolojik açıdan ise kimlik, toplumsal cinsiyet ve sınıf belirlmelerinde kullanılan bir kavram olup, bireyin sosyal durumunu, felsefede ise kimlik, öznenin varoluşunun ontik, epistemik, etik ve estetik gibi belirlmeleri sonucu oluşmuş olan gerçeklikleri ifade eder (Aşkın, 2007). Kendini tanımlamak için farklılığa-ötekiliğe vurgu yapan kimlik, bir yandan farklılığı ötekileştirirken, öte yandan temelde bir benzerlik havuzunu, bir aidiyeti ve mensubiyeti ifade ederek, bu benzerlik üzerinden homojen bütünselliği olan bizlik kategorisini oluşturmaktadır (Karakaş, 2013).

Kimlik kavramı her ne kadar modern bir kavram olsa da kökeni eski tarihlere dayanmaktadır. Bireyin veya bir toplumun kendini var etmesi, öteki olandan ayırması ve kendi benliğinin farkına varması bireyi kimlik oluşturma arayışına sürüklemiştir. Modern öncesi çağlardaki toplumlarda kimlik ne bir sorunsaldı, ne de bir eleştiri ya da tartışma konusuydu. İnsanlar ne kimlik bunalımına girer, ne de köklü bir kimlik değişimine yönelirdi. İnsan avcı idi ve bir kabileye mensuptu, hepsi de bundan ibaretti (Kellner, 2012). Geleneksel dönemlerde kimlik değişmeye kapalı bir özelliğe sahipti. Bu dönemde insanların kimliğini tanımlayan özellikler sınırlıydı. Cinsiyet bağlamında insanlar ya erkek ya da kadındı. Ayrıca insanların kimliği ve hangi toplum veya topluluğa üye olduğu belliydi. Bireyin düşünce ve davranışını belirleyen kimlik cinsiyet, dil, din, ırk ve kabile gibi değişmeyen kurumlara dayanmaktadır. Connolly (1995)'nin de belirttiği gibi kimlik, toplumsal olarak kabul edilmiş bir dizi farklılıkların etkisiyle oluşturulur. Bu farklılıklar onun varlığı için hayati önem taşımaktadır. Şayet onlar farklılık olarak birlikte var olmasaydı, kimlik de onlardan farkı sayesinde ve kendi sağlamlığı içinde var olmazdı. Kimlik var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güvence altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürür. Ortaya çıkan farklılık ise kendi içinde aynılığı yaratmak zorundadır. Bu aynılık ise kimliğin kendisini betimlemektedir.

Kimliğin kendisi modern öncesi dönemde varlığının sabit olması açısından, bu dönemde kimliğin inşası söz konusu değildir. Pre-modern dönemdeki kimliğin teşekkülünde yer alan unsurların değişmesi söz konusu olmadığı için kimliğin yenilenmesi de olanaksızdır. Bu dönemlerde kimlik, daha çok din, aile, soy gibi değişmesi mümkün olmayan kurumlara dayanmaktadır.

Bireyin ailesinden, ırkıdan oluşan bir kimliği vardı. Bunların da değişimi o dönemde söz konusu değildi. Modern ile postmodern dönemde kimliğin söz konusu dayanakları değiştirilerek yeniden inşa edilen bir yapıya dönüştüğü görülmektedir.

Modern toplumun temel örgütlenme düzeyinin ulus ve ulus devlet, başkın aidiyet unsurunun ise ulusal kimlik olması birçok toplumu ulus kimlik inşa etmeye sürüklemiştir. Siyasi, kültürel ve ekonomik gerekçelerle günümüzdeki en geçerli siyasi örgütlenmenin ulus devlet, topluluk biçiminin ise ulus olmaya devam edeceği kabul edildiğinde, ulusal kimliğin ön planda olması kaçınılmaz olmaktadır (Erdemir, 2005). Gallner (1983: 6)'in üzerinde durduğu "insanın nasıl ki bir burnu ve iki kulağı varsa, ulusal kimliği de vardır" sözü de ulus kimliğin önemini ortaya koymaktadır.

Kimlik kavramının ortaya çıkmasında etkili olan unsurlara bakıldığında bu unsurların nesnel ve öznel unsurlar olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. Nesnel unsurlar, kimliği özümseyen bireyler tarafından paylaşılan maddi ve manevi gerçekliklere karşılık gelmektedir (Erdenir, 2005). Din, dil, etnik köken, ortak tarih, ülke-toprak, mitler, simgeler ve kültür ulusal kimliğin oluşumunda etkili olan nesnel unsurlar olarak betimlenmektedir. Belirlenen bu nesnel unsurların topluluğu oluşturan bireyler tarafından desteklenmesi, kalıcı olması ve sürekli hale gelmesi için öznel unsurlara ihtiyaç duymaktadır. Ulus kimliğinin bireye sunduğu aidiyet duygusu, öznel unsurları betimlemektedir.

Türk ulus kimliğinin oluşum sürecine bakıldığında, eskiden beri kimliğin hem söylemde hem de uygulamada yaşatılmaya çalışıldığı görülmektedir. İlk Türk devletlerinin kültürlerinde veya adlarında bunu görmek mümkündür. 16. Yüzyıldan itibaren Müslüman toplumlar da Türk adıyla anılmaya başlamıştır. Osmanlıların Balkanların içlerine ve Güneydoğu Avrupa'nın sınırlarına kadar ilerlemesi, Batı toplumları tarafından kıyametin bir işareti olarak görülmüştür. Bu nedenle edebiyattan resme siyasi metinlerden halk şarkılarına kadar çok geniş bir kültür yelpazesinde Türk imajı köklü bir yer edinir. (Kalin, 2016). Temelleri sağlam dinamiklere dayanan Türk ulus kimliği, günümüzde de yaşatılmaya çalışılmaktadır. Türkiye'de yaşayan Türklerin ötesinde başta Orta Asya'da yaşayan ve tüm dünyada yaşayan Türk topluluklarına hitap etmesi kimliğin Türklük veya Türkçe üzerinde oluşmasına sebep olmuştur.

Kimlik İnşa Aracı Olarak Dil

İnsan toplulukları sürekli kendilerini diğerinden yani öteki olandan çeşitli farklılaştırıcı, ayırıcı ve ötekileştirici bir takım göstergelerle ifade etme

çabasında bulunmuştur. Bu çaba, bireylerin ve toplulukların kendi farklılık ve benzerliklerini belirleyerek kategorik düzeyde bir konum kazanma bilincini ifade eder. Kategorik bir konumda bulunmak, bireyi ve topluluğu kendi ve öteki olarak belirleyebilme ve sınırlandırabilme zemini oluşturduğu için kimlik bilincinin de inşasını kolaylaştırmıştır (Karakaş, 2015). Bunlar yapılrken de çeşitli göstergelere ihtiyaç duyulmuştur. Kimlik, kiminle karşı karşıya olunduğunu bilmeyi ve böylece bireylerin birbirlerini tanıyabilmesini sağlamaktadır. Kimlik göstergeleri, bir bireyin hangi toplumsal ya da ekonomik öbekten olduğunu gösteren işaretlerdir.

Kimlik inşasında etkili olan belirleyicilere bakıldığında Smith'in (1991) de üzerinde durduğu 'cinsiyet', 'mekân' ve 'toplumsal sınıf' gibi araçların etkili olduğu görülmektedir. Kimlik ifadelendirmesinde ve kimlik inşa etme sürecinde bu üç unsurun yeterli olmadığını ve Smith'in belirlemiş olduğu unsurların yetersiz olduğunu savunan Karakaş (2015), toplulukların çatışmalarında ve uzmanlaşmalarında etkin rol alan, kimlik ifade biçimi olarak 'din-inanç' unsurlarının da eklenmesi gerektiğini, bunu yanında özellikle matbaanın gelişmesiyle, birleşmenin sembollerinden biri olan 'dil'in de birer kimlik ifade etme belirleyicisi olarak kabul etmek gerektiğini dile getirmiştir. Habermas (2010)'da ulus bilinci kavramını tanımlarken gerekli olan araçların başında ortak bir kökenin, ortak bir dilin, ortak bir tarihin ve ortak bir kültürün olduğunu dile getirmiştir. Görüldüğü üzere dil ile ulus bilinci birbirini tamamlayan ve ayrılmaz bir ikili olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü dil, bir ulusun dünü, bugünü ve yarını arasında bir köprü konumundadır.

Öte yandan dil toplumun uzun yüzyıllardan beri biriktiregeldiği her alandaki söz varlığını kendi hazinesinde topladığı için, aynı zamanda bir milletin, tarihi ve sosyal yaşamındaki bütün birikimlerin ifadesi olan kültür varlığının, kültür zenginliğinin de göstergesidir (Korkmaz, 2007). Bundan dolayı, dil olmadan oluşturulan/tanımlanan kimlik tek başına topluluğu bir arada tutmaya yetmez. Bu nedenle inşa edilmek istenen ulusal kimlik, dil aracılığıyla yapılmaya çalışılmıştır. Ortaçağ'ın sonlarına doğru icat edilen matbaanın, dilin gelişimi ve milletlerin dil üzerinden kimlik ifade etme aracı olarak kullanılmasında etkili olduğu görülmüştür. İngiltere'de Gerard Groote, Almanya'da ise Martin Luther İncil'i ana dillerine çevirerek, İngiliz ve Alman ana dillerinin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Diğer alanlardaki matbu eserlerin yaygınlık kazanması da ülkelerin ana dillerinin giderek daha fazla kimlik tayin edici bir role sahip olmalarını sağlamıştır (Karakaş, 2015).

Bir kültürün yayılmasında ve paylaşılmasında dilin önemli bir işlevi vardır. Dil, bir toplumun veya bir milletin ortak kültürüyle yol alarak varlığını devam ettirir. Bir milletin bireyleri arasında birleştirici bir rol oynayan dil, aynı zamanda milli şuurun oraya çıkmasına ve bu şuurun sonraki nesle ak-

tarılmasına hizmet eder. Ulus inşa etme sürecinde ve bir topluluğun davranışlarının oluşmasında etkili araçlardan biri olan dil, topluluklar için önemi bir yere sahiptir. Çünkü ulusal kimliğin oluşumu ve sürekliliği ortak bir dilin varlığına bağlıdır. Bu anlamda topluluklar, ulusal dillerini korumaya, keşfetmeye ve hatta yeri geldiğinde yaratmaya uğraş vermektedir (Karakas, 2015). Bunun örneğini İsrail’de görmek mümkündür. İsrail toplumunun ölü olan İbranice dilini yeniden yaratıp, ulus dili haline getirmesi dilin ulus kimliği oluşturma üzerindeki önemini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Yirminci yüzyılda bağımsızlığını ilan eden genç ulus-devletlerin ilk yaptıkları şeylerden biri ulusal tarih ve ulus dili çalışmalarını hızlandırarak kendi uluslarının tarihteki rolünü ve ulusal tarihlerinin başka ulusların tarihinden daha eski olduğunu göstermeye çalışmak olmuştur. Bu genç ulus devletlerden bir tanesi de 1923’de kurulan Türkiye Cumhuriyeti’dir (Demir, 2010).

Her toplumda olduğu gibi Türk toplumu için de dil önemlidir. Bu nedenle Türkçeye-Türk diline yönelik birçok çalışmalar yapılmıştır. Kurulan yeni Türkiye’de “Kültür Devrimi” olarak adlandırılan Harf Devrimi, Atatürk’ün dile verdiği değeri göstermesi açısından önemlidir. Atatürk’ün “Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkı Türk milletidir. Türk milleti demek Türk dili demektir. Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlakını, an’anelerini, hatıralarını, menfaatlerini, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyinin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir (İnan, 1998:19)” sözleri bir toplum için dilin önemine vurgu yapması noktasında önem arz etmektedir. Bu durum dilin toplum içinde bütünleştirici, toplum dışından ise ayırt edici bir özelliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Her ulusun, var olan kültürünü yaymak ve bir sonraki nesle aktarmak için kendine ait bir dil bilinci ve tarih bilinci oluşturması gerekmektedir. Atatürk de 1930’lu yıllarda kültürün ulus inşa etme sürecinde kilit rol alacağına inanmış ve bu amaçla dil ve tarih üzerine çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Atatürk bu amaçla bilfiil öncülük ettiği beş kongre yapmıştır. Bunlardan ikisi tarih, üçü dil üzerine yapılmıştır (Toprak, 2015). Türk tarihinde yapılan Harf Devrimi’ne bakıldığında da yeni bir kimlik oluşturmak, Selçuklu ve Osmanlı ile olan bağları koparmak amacıyla hazırlandığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmalar sonucunda ise Orta Asya ile olan tarihsel bağ kuvvetlendirilmiş, dil devrimi ile tarihsel bağlamda antropolojik bulgularla pekiştirilmiştir.

Türk Ulusal Kimliği ve Güneş Dil Teorisi

Ulusal aidiyetin belirleyici unsurlarından biri olan dil, bir ulusu diğerlerinden ayıran farklılıkların harici ve görülebilen işaretidir. Dil, bir ulusun

mevcudiyetini ve kendi devletini kurma hakkına sahip olduğunu gösteren en önemli ölçüdür. Modern karaktere sahip ulusal bilincin tek bir ulus haline gelebilmesi için saf bir dilin olması veya ulusların saf bir dile sahip olması gerekmektedir (Karakaş, 2015). Dil, duygu ve düşüncüyü insana aktaran bir araç olduğundan insan topluluklarını bir yığın-kitle olmaktan kurtararak, aralarında duygu ve düşünce birliği olan toplum haline getirmektedir. (Kaplan, 1983). Toplamların tarihi varlığı boyunca biriktiregeldiği kültür değerlerini aynı zamanda geleceğe aktaran bir araçtır. Bütün bu özellikler ile de diller ulusların, birer kimlik belgesidir. Bu kimlik belgesi zaman içinde eriyip kaybolma tehlikesine uğrarsa, o dili konuşan toplum veya millet de kimliğini, dolayısıyla varlığını yitirir ve eriyip yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır (Korkmaz, 2007). Toplumun sahip olduğu kültürü hem taşıyıcı hem de belirleme rolü bulunan dil, ulus bilincinin oluşmasında ve toplumun sahip olduğu kimliği ifade etmede önemli etkenlerden biridir. Dil ulusal bütünlüğün temeli olarak görülmektedir. Dil kimlik ifade etme aracı olmanın yanında başlı başına bir kimlik oluşturma göstergesi de olabilmektedir. Bunun örneğini ise Türkiye tarihinde görmek mümkündür.

Modern bir milletin inşasında en önemli unsur şüphesiz ki tarihsel geçmiştir. Bu nedenle yapılan çalışmalar tarih temelli olmuştur. Türk ulusal kimliğinin inşasında da bir takım ulusal araçlara ihtiyaç duyulmuştur. Osmanlı Devleti içerisinde değişik dillerin belli alanlarda kendi hâkimiyetlerini kurmaları ve Türkçenin de sadece bu dillerden birisi konumunda bulunması, Türk ulusal bilincinin dolayısıyla da Türk ulusçuluğunun oluşamamasında önemli nedenlerden biri olarak kabul edilmektedir (Karakaş, 2015). Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile birlikte oluşturulmak istenen yeni düzen, beraberinde kimlik sorununu da getirmiştir. Tanzimat Dönemi sonrasında oluşan fikir akımları da oluşan kimlik sorunun sonucu olarak gösterilmektedir.

Türkiye'nin modernleşme sürecinde hem çağdaşlaşma hem de ulusal kimliğin inşası açısından Türkçenin merkezi bir önemi vardır. Genç Türkiye Cumhuriyeti otuzlu yıllarda hem ulusal kimliğin inşası hem de çağdaşlaşma uğruna birçok yenilik yapmıştır. Cumhuriyet bu uğurda Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti ile Türk Dili Tetkik Cemiyeti'ni kurmuş ve kongreler düzenlemiştir. Bu kongrelerde çağdaşlaşma ve ulusal kimliğin inşası için Türk tarih tezi ve Türk dil tezi geliştirilmiştir. Türk tarih ve Türk dil tezinin ruhunu en iyi yansıtan şeyse Üçüncü Türk Dili Kurultayı'nda geliştirilen Güneş-Dil Teorisi'dir (Demir, 2010).

Oluşturulmak istenen Türk ulus kimliği için Türkçenin diğer dillerin etkisinden kurtarılmasına, ulusun tek dilinin Türkçe olmasına ve Türkçenin tarih temelli bir dil olmasına ihtiyaç olmuştur. Bu bağlamda da birtakım ça-

lişmalar yapılmıştır. Türk dilinin tarihsel geçmişini ortaya koymak ve Türk toplumunun güçlü tarihinin varlığını göstermek amacıyla “Güneş Dil Teorisi” hazırlanmıştır. Bir ulusu ortak dille bir araya getirmeye çalışırken atılacak ilk adımlardan biri de, o dilin ne denli kendine has ve yüce bir dil olduğunu ortaya koymaktır. İşte Güneş-Dil Teorisi de böyle bir felsefenin tezahürüdür (Orhan, 2012).

Güneş Dil Teorisinin taşıdığı anlama baktığımızda teori, sözün ve dilin doğuşunu güneşin etkisinde arayan ve söz gelişimini oluşturan etmenler ile dilin evrimindeki düzeni tarih öncesinde ve ilk insan psikolojisinde incelenen bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Toprak, 2015). Teorinin hazırlanma fikrine bakıldığında ise 1934-1936 yılları arasında Atatürk’ün Türk dilinin ve diğer dünya dillerinin kökenine ilgi duyması ile başladığı savunulmaktadır. Teorinin ilham kaynağı ise Viyana’lı bir araştırmacı olan Dr. Hermann F. Kivergitsch’nin Atatürk’e göndermiş olduğu 41 sayfalık basılmamış bir incelemeye dayanmaktadır. Güneş Dil Teorisi görüldüğü gibi Atatürk tarafından desteklenmiş, Tetkik Cemiyeti tarafından düzenlenen 3. Dil Kurultayı’nda tartışılmış ve hazırlanan kurultay raporuna katılımcı dilbilimciler tarafından araştırılması teşvik edilmiştir.

Güneş Dil Teorisinin çıkış noktasının ise güneş kavramının ilk olarak Alacahöyük kazılarında bulunmuş olan ışınlı güneş kursuna dayandığı görülmektedir. Bu ışınlı güneş kursu daha sonra 1938 tarihli 27-28. Sayısıyla birlikte Türkçe ve Fransızca yayımlanan “Türk Milli Belleten”inin amblemi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda Türk Dil Kurumu Türk Tarih Kurumu’nun iznini alarak ışınlı güneş amblemini kullanmaya başlamıştır. İlerleyen zamanlarda ise Türk Dil Kurumu Başkanı Afet İnan, bulunan ışınlı güneş kurslarının önemi üzerine bir yazı kaleme alarak, bu amblemin Türk Dil Kurumu için dinlerin ve dillerin kaynağı olduğu üzerinde durmuştur. “Güneş Kursu” başlığını taşıyan bu yazısında Türk Dil Kurumu’na bir güneş doğduğunu söylüyor, bu güneşin bilimin kuramsal zaferi olduğunu dile getiriyordu. Bununla birlikte dil için gereken tarihsel kuram bulunmuş oluyordu. Ortaya atılan Güneş Dil Teorisi ile Türk dili üzerine çalışma yapanların ufku açılmış oldu. Ortaya atılan bu kuramın dayanak noktası ise şüphesiz tarih olacaktı. Bu nedenle Türk Tarih Kurumu da binlerce yılın derinliklerinde ortaya atılan Güneş Dil Teorisi’ne belge sağlıyordu (Toprak, 2015).

Güneş Dil Teorisi, ilk neolitik uygarlık devrinin ana toteminin güneş olduğunu ve bu uygarlığın sahipleri olan Proto-Türklerin ses dilinin bu ana toteme ilk verilen isimle kurgulandığını ileri sürmektedir. Teorinin temelinde yer alan güneş kültürünün eskiliğine ve daha önce insanlığa egemen olduğuna dair delillerin her geçen gün artması, teorinin geçerliliğini, egemenliğini ortaya koymaktadır. Görüldüğü gibi Güneş Dil Teorisi Türk Tarih Tezi ile uyum

içerisindedir. Teorinin ilk amacı her ne kadar Türk dilinin tarihsel ve tarihöncesi geçmişini canlandırmak olsa da asıl amacı Türk kimliğini yeniden inşa etmektir. Türkçenin tüm dillerin kaynağı olduğu iddiası, Türk dili ve ırkının devamlılığını kanıtlama, güneş-dil bağlantısı ise, güneşin ilkel toplumlarda tanrıtanımaz gücünü esas alarak dil sorununu laik temelde çözümleme amacına yöneliktir (Orhan, 2012). Tarihsel kaynağının Orta Asya'ya dayandırılıyor olması ise Türk tarihinde yer alan İslamistik kaynağından kurtarılma amacı da taşımaktadır.

Güneş Dil Teorisi'nin ortaya attığı düşüncelerden biri de Türk milletinin yaratmış olduğu kültür eserlerinin adını ve bu eserlere bağlı fikir sistemlerini Asya'dan Avrupa'ya, Amerika'ya ve bütün dünyaya birlikte götürmüş ve içlerine girdiği uluslara da yaymış olmasıdır (Toprak, 2015). Bu nedenle Türkçe insanlık tarihi için önemlidir ve incelenmesi gerekmektedir anlayışı hâkimdir.

Görüldüğü gibi Güneş Dil Teorisi, Türk dilinin tarihselliğini ve başka dillere kaynaklık ettiği görüşünün bilimsel temellere dayandırılabilceği fikrinden güç alan bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır. İçeriğine baktığımızda ise Türk dilinin dünyada temel bir dil olduğu ve dünya dillerindeki birçok kelimenin de Türkçeden türediği tezi üzerine kurulduğu görülmektedir. Asıl amacına baktığımızda ise Güneş Dil Teorisinin Avrupa karşısında dik durmak, kendisine güvenen ve saygı duyulan bir millet bilinci oluşturmak olduğu görülmektedir. Tüm bunlar yapılırken tarihsel bir arka plandan yararlanılması ve bilimsel göstergelerle desteklenmesi, teorinin geçerliliğini ve kalıcı olmasını sağlamıştır.

Atatürk'e ait olan bu teori; dillerin nasıl doğduğu üzerindeki felsefi görüşlerden biridir. Türk Tarih Tezine göre, Türklerin temasta bulundukları ulusların uygarlığı üzerine etki eden çok eski bir tarihi ve uygarlığı vardır. O halde gelişmiş bir dilleri de olacaktı. Çok eski zamanlarda Orta Asya'dan dünyanın türlü yönlerine göç eden ve birçok ulusları egemenlikleri altına almış bulunan Türkler, bu ulusların dillerine birçok dil varlıkları katmış olmalıydılar. Şimdi birçok dilde, etimolojisi yapılamayan ve kaynağı bilinmeyen birtakım dil öğeleri belki de Türkçe kökenlidir. Bu yüzden Türk dilinin geçmişini, kökünü aramak gereklidir.

Dil üzerine yapılan çalışmaları, dildeki dönüşümü anlayabilmek için modernleşme süreçlerinin dayattığı nesnel zorunlulukların yanında, yeni bir ulus inşa etmeye, yeni bir kimlik oluşturmaya yönelik politikaları da dikkate almak gerekir (Sadoğlu, 2003). Hazırlanan dil politikaları ve dil teorileri, bir yandan çağdaşlaşmanın gereği olan büyük çaplı bir zihniyet değişiminin, öte yandan da ulusal birliğin tesisi arayışının etkisi altındadır. Cumhuriyetin kurucu önderleri ulusal bir dilin oluşmasını ulusun inşası, ulus kimliğinin in-

şası için en temel adım olarak görmüştür. Bir İmparatorluğun enkazı üzerinde yükselen Cumhuriyetin yeni bir devlet, yeni bir ulus yaratırken, yeni bir tarih ve yeni bir dil de yaratmaya çalışması bir arada düşünülmesi gereken temel bir arayışın parçalarıdır (Demir, 2010).

Sonuç

Günümüzde bireylerin ve toplumların en büyük sorunlarından biri olan kimlik arayışı, farklı kimlik inşa etme yollarının doğmasına sebep olmuştur. Osmanlı Devletinin dünyaya hükmeden bir konumda bulunması, birçok ülkeyi Türkçenin öğrenilmesi gerektiği fikrine sürüklemiştir. Günümüzde egemen dil olan İngilizcenin tüm dünya toplumları tarafında öğrenilmesi, tarihte Türkçe dili için de geçerli olmuştur. *Osmanlı Devleti'nin Türkçeyi bilen ülkelerle, bireylerle daha iyi ve sıcak müzakere, ticaret yapmaları, birçok ülkenin Türkçeyi bilen elçi, tüccar ve ilim adamı yetiştirmek için çalışmalar yaptıkları, bu yüzden de eğitim almaları için İstanbul'a gönderdikleri bilinmektedir* (Kalin, 2016). Görüldüğü gibi Türk dilinin tarihten beri önemli bir konumda bulunması kimlik için Türkçenin kullanılmasını sağlamıştır.

Türkiye'de yaşanan değişim ve dönüşümler farklı kimlik taleplerini beraberinde getirmiştir. Bu nedenle günümüzde kimlik çatışmaları devam etmektedir. Yaşanan modernleşme ve küreselleşme ile birlikte ise çoğul kimlik talepleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Çoğul kimlik taleplerinin, rejimin varlığına kasteden temel tehditler olarak görülüyor olması ve bunun yarattığı gerilim, Türkiye'de toplumsal değişimin de gerilim alanlarından birini oluşturmaktadır. Gerilimler, olumlu olumsuz birçok yeni gelişmeye yol açarken çoğul kimlik talepleri, dar çerçevede de olsa tartışılır hale gelmektedir. Siyasi zemin üzerinden ortaya çıkan kimlik tartışmaları ise farklılığı ortaya koymak ve ben olanı ifade etmekten ziyade, diğerini karalama ve yok sayma üzerine devam etmektedir. Bu nedenle Türk ulusal kimliği inşa etme araçları, söylem üzerinden geçersizleştirilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle ortaya atılan Güneş Dil Teorisinin etkinliği yok edilmeye çalışılmıştır.

Ulusal kimlikler, bireylere sunduğu duygusal aidiyet duygusunun sürekli olması ve alternatifsiz olması açısından devamlılığı olan olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle tüm toplumlar ulusal kimliklerini inşa etme veya var olan ulus kimliklerini devam ettirme noktasında çalışmalar yapmaktadır. Dilin, bir ulusun dünü, bugününü ve yarını arasında bir köprü konumunda bulunması, dil olmadan oluşturulan kimliğin tek başına topluluğu bir arada tutmaya yetmemesi inşa edilmek istenen Türk ulusal kimliğinin dil aracılığıyla yapılması sebep olmuştur. Ortaya atılan teorinin Atatürk tarafından desteklenmesi, Atatürk'ün vefatı sonrasında etkisini kaybetme-

sine neden olmuştur. Ayrıca teorinin sağlam tarihi temellere dayandırılma noktasında eksik kalması da zaman içinde önemini kaybetmesine neden olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin çok kültürlü yapısı kullanılan dilin farklı dillerden etkilenmesine sebep olmuştur. Bundan dolayı kullanılan dil, başta Farsça ve Arapça gibi dillerden etkilenmiştir. Bu yüzden kullanılan Türkçede diğer dillerin etkisini görmek mümkündür. Bu durumun halk tabanına yansımaları da aynı şekilde olmuştur. Türk ulusal kimliği inşa amaçlı hazırlanan Güneş Dil Teorisinin ise diğer dilleri dışlaması, Türkçeyi diğer tüm dillerin temeli olarak görmesi, teorinin halk tabanında kabul görmemesine neden olmuştur. Her ne kadar günümüzde etkinliğini kaybetmiş olsa da teorinin ortaya atıldığı dönemdeki etkisi araştırılmaya değer görülmektedir. Çünkü söz konusu teori sadece Türk ulus kimliği inşa etmenin ötesinde laik, çağdaş bir toplum oluşturma vaadini de bünyesinde barındırmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte kimlik inşa etme araçlarının değişime uğraması, dil, din, etnik, kültür gibi araçların etkisini kaybetmesi de teorinin geçerliliğini kaybetmesine neden olmuştur. Günümüzde ise daha çok tüketim, boş zaman alışkanlıkları, teknolojik gelişmeler ve medya gibi çağdaş akımlar üzerinden kimlik inşa edilmeye çalışılmaktadır.

Kaynakça

- BANARLI, Nihad Sami, (2012), *Türkçenin Sırları*, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- CONNOLLY, William E. (1995). *Kimlik ve Farklılık*, (Çev. Ferma Lekesizalın), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ÇAYIR, Kenan, (2016), *Yeni Sosyal Hareketler*, (Ed: Kenan Çayır), İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- DEMİR, Gökhan Y. (2010), *Türk Tarih Tezi ile Türk Dil Tezinin Kavşağında Güneş Dil Teorisi*, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 19.
- ERDEMİR, F. H. Burak, (2005), *Avrupa Kimliği: Pan-Milletçilikten Post-Milletçiliğe*, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- HABERMAS, Jürgen, (2010), *"Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yaşamak*, (Çev. İlk-nur Aka), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- GALLNER, Ernest, (2013), *Uluslar ve Ulusçuluk*, İstanbul: Hil Yayınları.
- GÜVENÇ, BOZKURT, (1994), *Türk Kimliği*, Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, S. 1, 1994.
- İNAN, Ayşe Afet, (1998), *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- KALIN, İbrahim, (2016), *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkilerine Giriş*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- KARAKAŞ, Mehmet, (2013), *Türkiye'nin Kimlikler Siyaseti ve Sosyolojisi*, Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries), Cilt/Volume: 8, Sayı/Number:2.
- KARAKAŞ, Mehmet, (2015), *Modernlik, Küreselleşme ve Türkiye'nin Kimlikler Evreni*, İstanbul: Küre Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet, (1983), *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARPAT, Kemal, (1987), *Kimlik Sorusunun Türkiye' deki Tarihi, Sosyal ve İdeolojik Gelişmesi* " Türk Aydın ve Kimlik Sorunu, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1987. s.23.
- KELLNER, Douglas, (2012). *Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası*, (Çev: Gülcan Seçkin), İstanbul: Doğu Batı, Sayı:15.
- KORKMAZ, Zeynep, (2007), *Atatürk ve Kültürel Alandaki Çağdaşlaşmada Türk Dilinin Yeri*, Türk Dili: Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 661, s. 39-52.
- ORHAN, Salim, (2012), *Dil Politikaları, Dil Hakları ve Türkiye'de Uygulamaları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- SADOĞLU, Hüseyin, (2003), *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- SMITH, Athony D. (2010), *Milli Kimlik*, (Çev. Bahadır Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.
- TOPRAK, Zafer, (2015), *Darvin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji*, İstanbul: Doğan Kitap.